

DOI: 10.18559/SOEP.2017.5.1

Małgorzata Słodowa-Helpa

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Wydział Ekonomii,

Katedra Makroekonomii i Badań nad Rozwojem

m.slodowa-helpa@ue.poznan.pl

MIĘDZY GLOBALIZACJĄ A GLOKALIZACJĄ

Streszczenie: Celem opracowania jest konfrontacja inspiracji teoretycznych dotyczących interakcji między globalizacją a lokalizacją z możliwościami wykorzystania atutów tych powiązań na poziomie lokalnym. Inspiracją było przeświadczenie autorki o ciągle niedostatecznym w stosunku do potrzeb ich uwzględnianiu w procesie planowania i zarządzania strategicznego. W pierwszej części, na tle genezy, istoty oraz różnego rozumienia glocalizacji, przedstawiono jej powiązania z globalizacją. Kolejna część artykułu, ukazująca różne oblicza współczesnej glocalizacji, jest swego rodzaju pomostem między warstwą teoretyczną a aspektami praktycznymi będącymi przedmiotem trzeciej części, w której zaprezentowano dobre praktyki w zakresie wykorzystania możliwości płynących z globalizacji. W Zakończeniu, oprócz wniosków i postulatów, wskazano problemy wymagające dalszych badań.

Słowa kluczowe: globalizacja, glocalizacja, lokalizacja, rozwój lokalny, rozwój zintegrowany, spójność terytorialna, glocalne strategie rozwoju.

Klasyfikacja JEL: F60, F63, R10, R11.

BETWEEN GLOBALIZATION AND GLOCALIZATION

Abstract: The aim of the study is to confront the theoretical inspiration for interaction between globalization and localization with possibilities of using the strengths of these relationships at the local level. The inspiration for this was the author's confidence that they are not sufficiently used in comparison to the needs of taking into account in the process of strategic planning and management. In the first part, against the background of the origin, essence and different understanding of glocalization, its relationship with globalization is presented. In the next part of the article, where different faces of contemporary glocalisation are shown, there is

a kind of bridge between the layer of the theoretical and practical aspects that are the subject of the third part, which presents good practices in the use of opportunities arising from globalization. In the conclusion, problems requiring further study and research are presented.

Keywords: globalization, glocalization, localization, local development, integrated development, territorial cohesion, local development strategies.

Wstęp

Choć od lat wiele publikacji i debat opatrywanych jest bardzo wymownym przesłaniem „myśl globalnie, działaj lokalnie” (*think globally, act locally*)¹ – a w miarę rozwoju badań oraz sukcesywnego przesuwania akcentów również odwrotnym jego brzmieniem: „myśl lokalnie, działaj globalnie” – i nie brakuje argumentów uzasadniających takie apele, to jednak w praktyce funkcjonowania różnych podmiotów publicznych i prywatnych nie są one dostatecznie dostrzegane oraz przekładane na odpowiednie decyzje strategiczne. Przeświadczenie autorki o ciągle niedostatecznym w stosunku do potrzeb uwzględnianiu w procesie planowania i zarządzania strategicznego powiązań między globalizacją a lokalnością stanowiło inspirację do podjęcia tej problematyki oraz do wyeksponowania w tytule interakcji między globalizacją a glocalizacją, kategoriami mającymi różne oblicza oraz wielowymiarowy i dynamiczny charakter.

W takim przekonaniu utwierdza Yoko Ishikura [2013, s. 1], która podkreśla, że „im bardziej globalna staje się gospodarka [...], tym ważniejsze okazują się lokalizacja oraz fizyczna bliskość”, i uznaje tę zależność za jeden z największych współczesnych paradoksów. W paradoksalnym traktowaniu glocalizacji nie jest odosobniona, ponieważ słowo paradoks przewija się w niemal wszystkich opracowaniach z tego zakresu, a w licznych definicjach glocalizacji eksponowane są takie zjawiska, jak „łączenie sprzeczności” czy „hartowanie w lokalnych warunkach skutków globalnej presji”.

Kazimierz Kuciński, od lat najszerzej podejmujący problemy glocalizacji, podkreśla, że wyborów spośród tego, co oferuje świat, dokonuje się właśnie lokalnie, a lokalne gospodarki są coraz bardziej uzależnione od ich globalnego otoczenia. Równocześnie stwierdza, że „sławiać lub ganiąc globalizację,

¹ Ta maksyma, sformułowana już pod koniec lat 70. XX wieku przez R.J. Dubosa w odniesieniu do ochrony środowiska naturalnego, dość szybko znalazła zastosowanie w wielu sferach życia społeczno-gospodarczego.

nie zauważa się, że ma ona swoje alter ego podążające za nią niczym cień i stanowiące jej rewers” [Kuciński 2011, s. 17]. Posiłkuje się także innymi trafnymi metaforami funkcjonującymi w literaturze, nazywając glocalizację „syjamską siostrą” globalizacji, jej współczesną „twarzą”, indygenizacją, formą przejawiania się, remedium na niedoskonałości oraz receptą na funkcjonowanie w tworzonych przez nią warunkach [Kuciński 2011, s. 16; 2015, s. 9].

Choć pojęcie glocalizacji (*glocalization*), jej charakter i rezultaty nie stanowią novum, ponieważ zarówno w zagranicznej, jak i w polskiej literaturze funkcjonują od niemal trzydziestu lat, będąc przedmiotem licznych prac², to jednak w stosunku do badań związanych z globalizacją dorobek ten jest znacznie skromniejszy i w praktyce słabiej przyswojony. Dla części osób glocalizacja jest wciąż zjawiskiem nowym, niezrozumiałym. Bywa nawet, że termin ten jest postrzegany jako oryginalny, lecz niewiele mówiący oksymoron [Guziejewska 2008; Więckiewicz-Archacka 2014, s. 315].

Tymczasem nie brakuje głosów, że w długiej perspektywie tylko podejście łączące te dwa na pierwszy rzut oka przeciwstawne wymiary procesów społeczno-gospodarczych stanowić będzie zasadniczy warunek sukcesu. Wymaga to jednak zmian na wielu płaszczyznach, ich adaptacji do nowej rzeczywistości, stawiania jej czoła, przede wszystkim nieustannego poszukiwania odpowiedzi na pytanie, jak na poziomie lokalnym wykorzystywać atuty globalizacji.

W zamyśle autorki treść niniejszego opracowania powinna wyjść naprzeciw obecnemu zapotrzebowaniu i poprzez upowszechnianie podejścia zintegrowanego, uwzględniającego kontekst globalny, sprzyjać diagnozowaniu oraz rozwiązywaniu wielu współczesnych problemów wspólnot lokalnych. Te względy, w powiązaniu z przeświadczeniem o potrzebie konfrontacji inspiracji teoretycznych z realnymi możliwościami stymulowania zintegrowanego rozwoju, zadecydowały o kształcie artykułu. Składa się on z trzech części i jest wyrazem kompromisu między wstępnymi, znacznie bardziej ambitnymi założeniami a możliwościami ich realizacji. Jest raczej swego rodzaju matrycą ujmowania podjętej problematyki niż wielokierunkową, wyczerpującą analizą. Przy pojemności tej problematyki, jej multi- i interdyscyplinarnym charakterze oraz skromnej objętości opracowania nie jest bowiem możliwe ujęcie tych powiązań z różnych perspektyw i w różnych kontekstach, zwłaszcza że terminy glocalizacja i globalizacja stosowane są do określenia zarówno zjawisk oraz procesów, jak i ich rezultatów.

² Oprócz sztandarowych prac zagranicznych pionierów oraz propagatorów tej problematyki pokazany jest też polski plon wydawniczy.

W pierwszej części artykułu, na tle krótkiej refleksji dotyczącej genezy, istoty oraz różnego rozumienia globalizacji, przedstawione zostały jej powiązania z globalizacją. Kolejna część ukazuje różne oblicza współczesnej globalizacji i jest swego rodzaju pomostem między warstwą teoretyczną a aspektami praktycznymi będącymi przedmiotem trzeciej części ukazującej możliwości wykorzystania dobrych praktyk na tym polu.

Tekst został zredagowany na podstawie krytycznej analizy bogatej literatury przedmiotu oraz wcześniejszych badań autorki³.

1. Geneza, istota oraz ewolucja koncepcji globalizacji

Glocalizacja, będąca połączeniem słów globalizacja i lokalizacja, wyraża nierozzerwalność związków między zjawiskami występującymi na poziomie światowym, regionalnym i lokalnym. Odzwierciedla łączenie tego, co lokalne i globalne, nie tylko na różnych poziomach, lecz i na płaszczyznach, m.in. gospodarczej, społecznej, kulturowej, ekologicznej czy przestrzennej. Określana jako rewers [Kuciński 2011, s. 15] lub *à rebours* globalizacji [Więckiewicz-Archacka 2014, s. 315], pozwala na jej widzenie z innego, niejako odwrotnego punktu widzenia, co umożliwia dostrzeganie przyczyn i konsekwencji lokalizacji podmiotów gospodarczych zorientowanych globalnie w konkretnym otoczeniu lokalnym (lokalnej przestrzeni ekonomicznej) oraz miejscowych rozwiązań instytucjonalnych, formalnych i nieformalnych podejmowanych przez działające globalnie podmioty.

Rodowód terminu globalizacja wiązany jest ze strategią biznesową popularną w Japonii już w latach 80. XX wieku, będącą reakcją na skutki globalizacji. Pojawił się on w tekście opublikowanym na łamach Harvard Business Review i oznaczał proces modyfikacji japońskiego marketingu, zastosowanie nowych praktyk sprzedaży (*dochakuka*) oraz dostosowywanie globalnych produktów, ich reklamy i strategii marketingowych do lokalnych warunków, wymogów rynku oraz odbiorców [Guziejewska 2008, s. 5–6; Konopka 2015, s. 24].

Transferu tego pojęcia na grunt nauk społecznych dokonał Roland Robertson [1992], socjolog i antropolog kultury, który zdefiniował globalizację jako adaptację globalnych działań do lokalnych warunków i zaproponował, by wszystko, co dzieje się z lokalnymi społecznościami i kulturami

³ W trosce o uwzględnienie jak najbardziej aktualnych materiałów wykorzystane zostały informacje zamieszczone w dziennikach oraz na stronach internetowych.

w warunkach globalizacji, jak również to, co te społeczności wnoszą do globalizacji i jak to czynią, traktować jako proces i określać właśnie terminem glocalizacja [Kuciński 2011, s. 15]. Podkreślał fenomen nierozzerwalności związku pomiędzy globalizacją i lokalnością oraz przekonywał, że procesy globalizacji realizują się przede wszystkim lokalnie, wpływając na lokalne kultury i odwrotnie. Wskazał tym samym na jednoczesne i współbieżne procesy uniwersalizacji i partykularyzacji [Konopka 2015, s. 24; Klekotko 2012, s. 48]. Jego zdaniem, glocalizacja wiąże ze sobą kilka sfer ludzkiej aktywności: indywidualną, lokalną, narodową i światową, jednocześnie uzależniając uniwersalizm od partykularyzmu. Globalna scena powinna być postrzegana w kategoriach „macierzy możliwości”, generującej bynajmniej nie jakąś jednolitą kulturę światową, lecz dającej do dyspozycji wiele odmiennych wyborów i kombinacji [Konopka 2015, s. 25]. Oksymoroniczny charakter glocalizacji Robertson określił jako „uniwersalizację partykularnego i partykularyzację uniwersalnego” [Więckiewicz-Archacka 2014, s. 316].

Głównie za sprawą R. Robertsona, w latach 90. termin glocalizacja został zasymilowany przez amerykańskich uczonych i szeroko wprowadzony do światowej literatury naukowej [Khondker 2004; Shamsuddoha 2008; Goban-Klas 2002]. Proces ten nie ma bowiem wyłącznie charakteru ekonomicznego, lecz bogate i różnorodne aspekty socjologiczne, kulturowe, a nawet psychologiczne. Na gruncie antropologii społecznej akcentowane są te jego elementy, które łączą w sobie dwie zależności: globalną produkcję idei, symboli, dóbr itp. z lokalnym charakterem kultur [Pomieczński 2009; Kuligowski 2006; Konopka 2015]. Szeroki dyskurs socjologiczny, etnologiczny i antropologiczny wiąże się jednak silnie z kontekstem ekonomicznym. Ponadto wiadomo, jak trudno jest o konsensus w kwestii społecznych i ekonomicznych przejawów procesu globalizacji rozwijającego się z różnym nasileniem już od końca XIX wieku, a co najmniej od ponad trzydziestu lat będącego jednym z zasadniczych obszarów zainteresowań różnych dyscyplin – od nauk społecznych i ekonomicznych, poprzez nauki geograficzne i biologiczne, na naukach humanistycznych kończąc [Chimiak i Fronia 2012]. Podobnie jest z glocalizacją, stwarzającą zarówno szanse, jak i zagrożenia dla jej uczestników [Kuligowski i Pomieczński 2010, s. 7].

Wyzwalając podmioty gospodarcze z niewoli miejsca, globalizacja uzależnia ich sukces ekonomiczny od lokalnych warunków prowadzenia działalności gospodarczej. Z glocalizacją spina ją lokalizacja, będąca warunkiem nie tylko ekonomicznego sukcesu podmiotów gospodarczych, w szczególności działających w skali globalnej, ale także powodzenia

lokalnych gospodarek [Kuciński 2011, s. 17]. Coraz częściej podkreśla się, że współczesne procesy globalizacji są raczej organizacją różnorodności niż ekspansją jednolitości. Prowadzi to nie tyle do zaniku i redukcji, ile do ujawnienia, a nawet ożywienia specyficznych cech społeczności lokalnych, wzrostu znaczenia różnic kulturowych oraz jakościowo nowych procesów reterytorializacji przeciwstawianych zjawiskom deterytorializacji [Korporowicz 1996, s. 5].

Z dotychczasowych badań wynika, że wbrew pozorom globalizacja, budząca przecież powszechne zainteresowanie, liczne kontrowersje, obawy, ale i nadzieje, wcale nie musi i nie powinna być utożsamiana z destrukcją lokalności [Kuciński 2011, s. 15; Słodowa-Hełpa 2014, s. 53 i 55]. Paradoksalnie wzmaga nawet poczucie lokalności i wraz z jej rozszerzaniem nie maleje, lecz rośnie znaczenie kontekstu lokalnego, zasobów specyficznych, niepowtarzalnych, mocno zakorzenionych w lokalnej i regionalnej przestrzeni [Słodowa-Hełpa 2013a, s. 169–172]. Odradzanie się małych ojczyzn nie jest ruchem przeciw globalizacji, lecz przejawem na nowo budowanego poczucia tożsamości.

Anthony Giddens [2007, s. 366] twierdzi, że „globalizacja dokonuje swoistej inwazji w lokalność, lecz nie prowadzi do zniszczenia lokalnych kontekstów; wprost przeciwnie, nowe formy lokalnej tożsamości kulturowej i autoekspresji są przyczynowo związane z procesami globalizacji”. Według niego mamy do czynienia z tzw. efektem działania na odległość (*action at a distance*), przejawiającym się w ten sposób, że każde działanie podjęte na poziomie globalnym daje skutek lokalny a za sprawą rozwoju nowoczesnych technologii i możliwości komunikacji, lokalność i globalność przeplatają się ze sobą [Konopka 2015, s. 25]. W ten sposób powstaje globalna sieć współzależności, w ramach której coraz trudniej można odróżnić to, co wewnętrzne (narodowo-państwowe), od tego, co zewnętrzne (międzynarodowe). Taki stan rzeczy oznacza nowy, odmienny etap w rozwoju stosunków społecznych, w którym wspólnoty lokalne muszą stawić czoło większej niż dotąd liczbie wyzwań: międzynarodowych, krajowych, regionalnych, miejskich, wiejskich i metropolitalnych.

Początkowo, za R. Robertsonem, termin glocalizacja był stosowany jako synonim globalizacji – jej efekt wynikający z napięcia między lokalnością a globalnością. Później sukcesywnie odstępowano od zamiennego stosowania obu pojęć na rzecz ich traktowania jako tandemu kategorii komplementarnych, a nie substytucyjnych, oraz od postrzegania glocalizacji nie jako rodzaj napięcia, lecz jako symbiozę pomiędzy lokalnym a globalnym [Pomieczński 2009].

Z glocalizacją, określaną też jako „zdecentralizowana” globalizacja, związane jest rosnące znaczenie lokalnych społeczności i gospodarek funkcjonujących w warunkach stwarzanych przez procesy integracyjne nabierające ogólnoświatowego charakteru oraz coraz większa rola lokalnych warunków działania podmiotów gospodarczych realizujących swoje globalne strategie. Jak celnie podkreśla K. Kuciński [2011], we współczesnym świecie procesy globalizacyjne wymagają indygenizacji, czyli ułokalnienia, dostosowania wynikających z nich implikacji i szans do warunków lokalnych. Dlatego ważne jest nie tylko przeanalizowanie uwarunkowań otwierania się lokalnego środowiska społeczno-ekonomicznego na resztę świata i integrowania się z nim oraz konsekwencji gospodarczych, społecznych, ekologicznych, kulturowych i politycznych tego procesu, ale również wczesne zapobieganie wymywaniu przez globalną gospodarkę lokalnych czynników wzrostu ekonomicznego [Kuciński 2011, s. 19]. Zdaniem A. Majera [2011, s. 40], powołującego się na Thomasa L. Friedmana, glocalizacja jest swego rodzaju filtrem, dzięki któremu społeczeństwa zdołają zapewne uratować swoje kulturowe dziedzictwo przed homogenizującym wpływem globalnego kapitalizmu.

W warunkach globalizacji nowego znaczenia nabiera terytorium [Kopka 2015], a rola wymiaru terytorialnego może być określana z różnych punktów widzenia, np. geograficznego, ekonomicznego czy socjologicznego. W ostatnim ujęciu jest korelatem kultury i zbiorowości ludzkich, przedmiotem ludzkich działań, emocji, myśli i działalności gospodarczej. Dzięki inkorporowanej w nim bliskości jest miejscem zdobywania wiedzy, kreatywności i innowacyjności [Miszczak 2013, s. 26–29].

Bywa, że nakreślone wyżej procesy są nazywane globlokalizmem. Tak czyni konsekwentnie w swoich tekstach S. Czachorowski [2013, 2014], podkreślając jednak, że w miarę głębszego ich poznania oraz ujawnienia nowych aspektów to, co obecnie traktuje jako synonimy, za jakiś czas może się okazać odrębnymi zjawiskami⁴. Na tym polu mamy przecież wiele przykładów redefinicji pojęć w wyniku rekonstrukcji poglądów.

Zarówno w anglo-, jak i polskojęzycznej literaturze przedmiotu natrafić też można na pojęcie *glocalness*, którego odpowiednikiem jest stosowane przez niektórych polskich badaczy określenie glocalność, analogicznie do

⁴ Słusznie wskazuje, że wraz z dostrzeganiem nowych zjawisk rodzą się nowe słowa i do opisu większego ich bogactwa potrzebna jest większa liczba słów o zachodzących polach semantycznych lub całkowicie rozdzielnymi, np. jakoś trzeba opisać rosnącą rolę żywności lokalnej w globalnym świecie z ogólnoświatowymi markami czy ochronę bioróżnorodności, stare odmiany i rasy).

globalności [Majer 2011, s. 43]. Nie są to jednak synonimy, ponieważ termin globalizacja odnosi się do procesu, który wciąż trwa, natomiast globalność łączy się raczej z pewnym stanem rzeczy [Kuciński 2011, s. 16].

George Ritzer [2004, 2007a, 2007b], znany przede wszystkim jako twórca koncepcji makdonaldyzacji⁵, stosuje jeszcze termin *globalization*, niemający jednak dotychczas polskiego odpowiednika. Traktuje go jako kombinację globalizacji i wzrostu, wyrażającą zagrożenia związane z procesem dominacji gospodarczej i kulturowej międzynarodowych firm uciskających społeczności lokalne, a równocześnie wpływających na bardziej jednorodną kulturę.

2. Różne konteksty i oblicza współczesnej globalizacji

Najogólniej rzecz biorąc, można wyróżnić dwa równie ważne konteksty współczesnej globalizacji, związane z jej dwoma cechami – dostępnością i bliskością [Torrès 2012, s. 52]:

- globalny kontekst lokalności – płaszczyzna globalna w lokalnej;
- lokalny kontekst globalizacji – płaszczyzna lokalna w globalnej.

Dostępność, mająca związek z możliwością oderwania się od poziomu lokalnego, odmiejscowienia i nawiązania przestrzennych, globalnych stosunków społeczno-gospodarczych, przejawia się w możliwości natychmiastowego, bezproblemowego i taniego połączenia się nawet z bardziej oddalonymi od siebie obszarami. Wymaga to jednak pewnego rodzaju ciągłości organizacyjnej i dlatego dostępność jest ściśle związana z pojęciem sieci, z nowym rodzajem „logiki sieciowej”, której zaczęło podlegać funkcjonowanie społeczeństw i gospodarek. Ważna jest bliskość funkcjonalna lub organizacyjna. W tym rozumieniu przeniesienie płaszczyzny z globalnej w lokalną daje ogromną siłę nawet pojedynczej osobie umiejącej tę logikę wykorzystać. Często decyduje o tym bliskość związana z ważną rolą wymiaru terytorialnego w trakcie procesu internacjonalizacji zarówno firm międzynarodowych, jak i MŚP [Torrès 2004, za: Guziejewska 2008, s. 12]. Duży wpływ ma także umiejscowienie w pobliżu aglomeracji i metropolii, np. bliskość instytutów badawczych czy wysoko cenionego ośrodka akademickiego.

⁵ W swoich publikacjach ukazuje na przykład, do czego prowadzi upowszechnienie kart kredytowych i związane z tym przesunięcie progu akceptacji dla stanu permanentnego zadłużenia, jaki wpływ ma masowa turystyka zarówno na turystów, jak i na mieszkańców miejsc przez nich odwiedzanych, a także jaki wpływ na konsumentów mają takie nowe formy konsumpcji, jak wielkie centra handlowe czy rodzinne parki rozrywki.

Zdaniem K. Kucińskiego [2011, s. 38], oznacza to, że w globalizacji bynajmniej nie można upatrywać jedynie procesu efektywnego wmontowania do systemu globalnego lokalnych systemów ekonomicznych i społecznych, lokalnych tradycji i praktyk bądź ich elementów. Nie można też realizować idei globalizacji, pielęgnując mit autarkii i odrzucając to, co oferuje lokalnym gospodarkom i społecznościom zglobalizowany świat, usiłując zarazem pozostawać jego integralną częścią i być za taką uznawanym. We współczesnym zglobalizowanym świecie nie na tym bowiem polega manifestowanie lokalności i dyskutowanie korzyści, jakie ona stwarza.

K. Kuciński [2015, s. 14–15] wyróżnia następujące oblicza globalizacji:

- wrastanie elementów gospodarki globalnej, czyli globalnych podmiotów gospodarczych, w lokalne struktury ekonomiczne i społeczne, powiązane z przystosowaniem globalnych produktów i ich reklamy do wymogów (warunków) rynku lokalnego;
- wchodzenie lokalnych gospodarek i społeczności w sieć globalnych powiązań;
- funkcjonowanie lokalnych gospodarek w warunkach wynikających z globalizacji, przy wyraźnej tendencji do atomizacji i separatyzmu jednostek przestrzennych;
- postępująca ewolucja ontologicznego znaczenia lokalności, która pod wpływem globalizacji staje się czymś zupełnie innym, przekształcanie się lokalnych społeczności i systemów wartości;
- czynienie globalnymi lokalnych produktów, symboli i wartości kulturowych, etycznych oraz moralnych.

Z każdym obliczem związane są zarówno szanse, jak i zagrożenia, które należy rozpoznać. Dlatego tak ważna jest edukacja z udziałem mediów w skalach makro oraz mikro. Nie może ona przebiegać w sposób fragmentaryczny, pozbawiony spójności i całościowego oglądu. Skala mikro staje się bowiem ponownie swoistym laboratorium obserwacji i interpretacji zjawisk kulturowych o znacznie szerszym zasięgu [Więckiewicz-Archacka 2014, s. 314]. Z kolei dzięki rozwojowi globalnych mediów, w szczególności Internetu, marginalne kultury uzyskały szansę prezentowania swych wzorców na globalnym forum, a sprzyjają im również nasilające się migracje [Femiak i Rymarczyk 2014, s. 25].

Wspomniane już budowanie sieci jest zależne od poziomu zaufania do partnerów interakcji, a wchodzenie w taki dyskurs buduje zaufanie. Dlatego coraz ważniejsze okazuje się przywiązywanie wagi i koncentracja na budowaniu lokalnych sieci zaufania w nowym kontekście globalizacyjnym oraz poszukiwanie lokalnych form tożsamości wspólnoty, tak niezbędnej w świecie

turbulentnych zmian [Konopka 2013, s. 25-28]. Dotychczasowe, tradycyjne rozumienie procesów globalizacji nie ułatwia jednak przewyższenia braku zaufania publicznego do ich przebiegu. Przeciwnie, pogłębia społeczną nieufność do nich i sprzyja rodzeniu się różnych form społecznego oporu. Dlatego nie dziwi zainteresowanie badaniami nad jej przewyższeniem, a nawet postulat upowszechnienia nowej kategorii socjoekonomicznej, którą jest globalizacja zaufania publicznego [Konopka 2013, s. 26–28].

Istnieje zatem ciągłość między tym, co lokalne, a tym, co globalne, między tradycją i nowoczesnością [Appadurai 2005]. Globalny zasięg nowoczesności należy ujmować w kategoriach postępującej relacji między rozsuwaniem się a chroniczną zmiennością lokalnych warunków i układów. Globalizację rozumieć trzeba jako zjawisko dialektyczne, w obrębie którego wydarzenia na jednym biegunie rozsunętej relacji często powodują wystąpienie odmiennych czy wręcz odwrotnych zjawisk na drugim biegunie. Zdaniem A. Roguskiej [2012, s. 226], „ich bezceremonialne rozdzielanie byłoby równie szkodliwe, jak łączenie w prosty sposób, ponieważ globalność i lokalność oraz ich przejawy są jak dobre małżeństwo – ścierają się ze sobą, posiadają swoje charakterystyczne cechy, ale jednocześnie mają cechy wspólne, zachowują swoją tożsamość i różnią się”⁶. Są pojęciami, które w swej istocie nie mają granic fizycznych, funkcjonują obok siebie, kształtują się i umacniają w powiązaniu ze sobą, nieustannie przenikając się. Uznawane są za zjawiska, wartości, aktywności bądź procesy kształtowane przez wiele czynników: społecznych, politycznych, gospodarczych, edukacyjnych, kulturowych. Z upływem czasu zmieniają również swoje pierwotne znaczenie, coraz wyraźniej różnicując te dwa pojęcia. Wpływ globalności na lokalność i odwrotnie jest zatem nieunikniony. W dużej mierze za sprawą masowych środków komunikowania zachodzą złożone procesy interpretacji, translacji, mutacji i adaptacji treści globalnych, a także ich delokalizacji.

3. Dobre praktyki wykorzystania możliwości płynących z globalizacji

W warunkach indygenizacji, kreolizacji (mieszania) i hybrydyzacji globalizacji coraz więcej jest przykładów wykorzystywania jej atutów na różnych polach. Ważne jest jednak, aby korzystając z inspiracji płynących z dobrych

⁶ Tożsamość jednostek czy grup nie jest jednak czymś danym, a raczej czymś zadaniem, czego trzeba poszukiwać, co należy odkrywać, przepracowywać, pielęgnować, do czego należy się przynawać.

praktyk, nie wpaść w pułapkę ślepego naśladownictwa i mechanicznego przenoszenia rozwiązań funkcjonujących w innych warunkach.

- Dość często przytaczaną formą glocalizacji jest wykorzystanie wydarzeń o zasięgu globalnym (*mega event*) do promowania interesów lokalnej społeczności, m.in. igrzyska olimpijskie, mistrzostwa świata i Europy w piłce nożnej oraz w innych dyscyplinach, festiwale, wystawy i targi o zasięgu międzynarodowym, rekonstrukcje historyczne itp.⁷
- Na współczesnym rynku turystycznym, w warunkach zderzenia oraz nakładania się na siebie różnych tendencji występujących zarówno po stronie popytu na produkty turystyczne, jak i ich podaży, pojawia się coraz więcej zintegrowanych produktów, zwłaszcza turystyki kulturowej, wśród których nie brakuje kontrowersyjnych ofert, oraz poddawania obszarów recepcji turystycznej coraz bardziej wymyślnym zabiegom marketingowym, mającym na celu opracowanie, wypromowanie i sprzedaż produktu [Salazar 2005].
- Modelowym wręcz przykładem glocalizacji jest rozwój mediów oddolnych, gdzie globalne technologie komunikacyjne są wykorzystywane przez społeczności lokalne, np. przez lokalnych liderów opinii, a równocześnie członkowie społeczności lokalnych uniezależniają się od mediów głównego nurtu oraz ekspansji World Wide Web i mogą przekazywać informacje bez pośrednictwa tych środków przekazu.
- Bez uwzględnienia mechanizmów glocalizacji trudno byłoby zrozumieć dynamikę transformacji krajów Azji Południowo-Wschodniej, korzyści osiągnęte przez tzw. tygrysy azjatyckie, połączenie między globalnymi markami i różnymi kulturami. Dlatego dość często sięga się do doświadczeń rozwojowych Singapuru czy Malezji, popartych zaangażowaniem nauki, technologii, polityki oraz świadomie tworzonych i wdrażanych tam strategii. Choć nie zawsze były one doskonałe i nie brakowało uchybień, to jednak pomagały w stymulowaniu rozwoju.
- Na tym polu sięgać warto do doświadczeń krajów nordyckich, które już w pierwszej dekadzie obecnego stulecia z połączenia globalizacji z lokalnością uczyniły punkt węzłowy dyskursu rozwojowego i modernizacyjnego, co przełożyło się na debaty toczone w ramach tzw. strategii globalizacyjnych [Banaś 2010; Musiał 2010, 2012, 2014]. Dzięki zaangażowaniu wielu partnerów społecznych i aktywnemu dialogowi z udziałem przedstawicieli rządu, pracodawców i pracobiorców, związ-

⁷ Często przytaczany jest przykład pozytywnego wpływu igrzysk w Barcelonie w 1992 roku na rozwój lokalnej gospodarki w Katalonii.

ków zawodowych i organizacji pozarządowych, globalizacja przestała być tam postrzegana jako zagrożenie, a w debacie publicznej zaczęto w niej dostrzegać szanse dalszego rozwoju. Za główny sposób radzenia sobie z globalizacją uznano większe otwarcie i dostosowanie nordyckich gospodarek do globalnych trendów, przy wykorzystaniu umiędzynarodowienia zmian społecznych i gospodarczych. Nie brakuje tam inspirujących rozwiązań nawet w takich sferach, jak szkolnictwo wyższe, gdzie przyjęty kurs na internacjonalizację działalności uczelni jest z powodzeniem łączony z ich silnym zakorzenieniem lokalnym i regionalnym, nierzadko z usytuowaniem w regionach peryferyjnych oraz współpracą z regionalnymi pracodawcami. K. Musiał [2012, s. 141–165], nawiązując do terminu zastosowanego w pracy redagowanej przez A. Hardinga, A. Scotta i S. Laskeya, proponuje nawet pojęcie glokalnego uniwersytetu i rozwija tę koncepcję właśnie na gruncie doświadczeń poszczególnych krajów nordyckich, ukazując, jak tamtejsze instytucje akademickie potrafią utożsamiać się równocześnie z globalnym oraz lokalnym otoczeniem i skutecznie łączyć globalizację z regionalizacją.

- W Niemczech glokalizacja przejawia się w preferowaniu przedsiębiorczości właścicielskiej, a nie akcyjnej, w produkcji na światowe rynki silnie osadzonej w konkretnych landach, z obsługującymi je bankami municypalnymi i z dbałością o stałą kadrę zawodową [Miszczak 2013, s. 26].
- Wobec zgodnej opinii o roli wsparcia instytucjonalnego dla odradzania lokalizmu w warunkach globalizacji dobrym przykładem jest Glocal Forum, organizacja non profit utworzona w celu budowania międzynarodowej współpracy, w szczególności miast i samorządów terytorialnych, która w swoim manifeście zawarła najważniejsze elementy strategii i innowacyjnego podejścia do glokalizacji [Guziejewska 2008, s. 10–11].
- W literaturze wskazuje się również na znaczenie Global Eco-Village Network (GEN), ponadnarodowej organizacji skupiającej ekowioski, propagującej koncepcje inicjujące współpracę, wymianę informacji, wspierającej ochronę środowiska, a także zrównoważony rozwój z silnym poczuciem przynależności do wspólnoty.

Zakończenie

Na podstawie przeprowadzonej analizy można sformułować kilka wniosków i postulatów.

- Skoro przed globalizacją nie ma ucieczki i nie dziwi już jej silny związek z rozwojem lokalnym, dla którego staje się układem odniesienia i warunkiem brzegowym, to ważne jest analizowanie otwierania się lokalnego środowiska ekonomicznego i społecznego na resztę świata oraz integrowania się z nim.
- Ważne jest również rozpoznanie konsekwencji gospodarczych, społecznych, ekologicznych, kulturowych i politycznych tego procesu oraz wczesne zapobieganie wymywaniu przez globalną gospodarkę lokalnych czynników wzrostu ekonomicznego [Kuciński 2011, s. 19].
- Poprzez zastosowanie globalizacyjnej inżynierii społecznej znacznie łatwiejszy i bardziej dostosowany do uwarunkowań miejscowych staje się rozwój lokalnych rozwiązań instytucjonalnych, jak również pobudzanie lokalnych procesów innowacyjnych.
- Konieczne jest uwzględnienie, że w czasie, gdy konkurencja ma coraz bardziej globalny charakter, konkurencyjność nadal jest ściśle związana z sferą działań i polityką lokalną.
- Nie do przecenienia jest zatem rola na tym polu samorządu terytorialnego, dysponującego przecież odpowiednimi narzędziami, pozwalającymi wpływać na kształtowanie konkurencyjności, od zarządzania infrastrukturą techniczną i innowacyjną, poprzez regulacje prawa lokalnego, po promowanie lokalnej gospodarki.
- Ani globalizacja, ani globalizacja nie wpływają na ograniczenie władz publicznych, lecz wymagają zmiany kierunków polityki i wykorzystania instrumentów prawno-finansowych.
- Potrzebne jest zatem inicjowanie nowych rozwiązań, usprawnienie systemów zarządzania i współpracy między różnymi podmiotami w obrębie wspólnot lokalnych: władzami, przedsiębiorstwami, bankami, organizacjami pozarządowymi i mieszkańcami, pozyskiwanie przedstawicieli biznesu i środowisk naukowych do wspierania wybranych dziedzin rokujących szanse na uzyskanie przewagi konkurencyjnej, stymulowanie komplementarności umożliwiającej efekt synergii i uzyskanie dodatkowych korzyści, poszukiwanie nisz, w których regiony mogą osiągnąć pozycje lidera [Słodowa-Hełpa 2013a, s. 172].
- O ile tendencje globalizujące i lokalizujące są ze sobą sprzężone i wzajemnie się potęgują, o tyle ich produkty są od siebie coraz gruntowniej odizolowane, a dystans między nimi nawet rośnie.

Bibliografia

- Appadurai, A., 2005, *Nowoczesność bez granic. Kulturowe wymiary globalizacji*, Universitas, Kraków.
- Banaś, M., 2010, *Gobalność z perspektywy północnej. Nordycki model społeczeństwa opartego na wiedzy*, *Kultura – Historia – Globalizacja*, nr 10.
- Chimiak, G., Fronia, M., 2012, *Interdyscyplinarność w badaniach nad globalizacją i rozwojem. Z polskiej perspektywy*, w: Chimiak, G., Fronia, M. (red.), *Globalizacja a rozwój*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Czachorowski, S., 2013, *Globlokalizm czy glokalizacja?*, <http://czachorowski.blox.pl/2013/03/Globlokalizm-czy-glokalizacja.html>.
- Czachorowski, S., 2014, *Czosnek niedźwiedzi, czyli o glokalizacji i wiosennych nowalijkach z lasu*, <http://czachorowski.blox.pl/t/230064/globlokalizm.html>.
- Czachorowski, S., 2014, *Krowy i globalizacja*, <http://czachorowski.blox.pl>.
- Femiak, J., Rymarczyk, P., 2014, *Rola tradycji i turystyki regionalnej w kształtowaniu się tożsamości lokalnych*, *Rozprawy Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu*, nr 44, s. 21–31.
- Giddens, A., 2007, *Nowoczesność i tożsamość*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Goban-Klas, T., 2002, *Glokalizacja jako remedium na globalizację*, w: Pietraś, M. (red.), *Oblicza procesów globalizacji*, Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- Guziejewska, B., 2008, *Glokalizacja – oksymoron czy wyzwanie dla samorządu terytorialnego?*, *Samorząd Terytorialny*, nr 7–8, s. 5–14.
- Ishikura, Y., 2013, *Działaj globalnie, myśl lokalnie*, *Poland Go Global*, 9 stycznia, <http://www.polandgoglobal.pl/artykuly/dzialaj-globalnie-mysl-lokalnie#.WT6GIMakKMo>
- Khondker, H.H., 2004, *Glocalization as Globalization: Evolution of Sociological Concept*, *Bangladesh e-Journal of Sociology*, vol. 1, no. 2, July.
- Klekotko, M., 2012, *Rozwój po śląsku. Procesy kapitalizacji kultury w społeczności lokalnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Konopka, D., 2015, *Glokalizacja zaufania publicznego jako nowa kategoria socjoekonomiczna*, *Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie*, nr 3, s. 20–29.
- Korporowicz, L., 1996, *Osobowość i komunikacja w społeczeństwie transformacji*, Instytut Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Kuciński, K., 2011, *Glokalizacja jako indygenizacja globalizacji*, *Rocznik Żyrardowski*, tom 9, s. 15–39.
- Kuciński, K., 2015, *Glokalizacja a zarządzanie*, *Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie*, nr 3(36), s. 9–19.
- Kuligowski, W., 2006, *Gdzie coca-cola ożywia zmarłych*, *Polityka*, 25 września.
- Kuligowski, W., 2011, *Glokalizacja po polsku: Wiejskie alternatywne społeczności. Przypadek Wolimierza, Dobra Idea, Osada, Genealogia*.

- Kuligowski, W., Pomieciński, A. (red.), 2010, *Różne kultury, różne globalizacje*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań.
- Majer, A., 2011, *Lokalność w cieniu globalizacji*, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia, vol. XXXVI, 2.
- Miszczak, K., 2013, *Procesy glocalizacji w rozwoju nowoczesnego terytorium*, Acta Universitatis Lodzianensis, Folia Oeconomica, nr 289, s. 19–32.
- Musiał, K., 2010, *A ‘Glocal’ University in Norden – Realising the Third and Fourth Missions in the Global Age*, w: Götz, N. von, Hecker-Stampehl, J., Schröder, S.M., *Vom alten Norden zum neuen Europa: Politische Kultur im Ostseeraum. Festschrift für Bernd Henningsen*, Berliner Wissenschafts-Verlag, Berlin, s. 423–439.
- Musiał, K., 2012, *Pomiędzy umiędzynarodowieniem i lokalnością. Głokalne strategie rozwojowe szkół wyższych w krajach nordyckich*, w: Chimiak, G., Fronia, M. (red.), *Globalizacja a rozwój*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Musiał, K., 2014, *Umiędzynarodowienie szkolnictwa wyższego odpowiedzi na wyzwania globalizacji – doświadczenia Europy Północnej*, Nauka i Szkolnictwo Wyższe, nr 1–2/43–44, s. 117–132.
- Pomieciński, A., 2009, *Lokalne wymiary globalizacji*, Kultura i Historia, nr 16.
- Ritzer, G., 2003, *Rethinking Globalization: Glocalization/Globalization and Something/Nothing*, Sociological Theory, vol. 21, iss. 3, s. 193–209.
- Ritzer, G., 2007a, *Gonitwa za chłamek*, Rzeczpospolita, Plus Minus, 24 lutego.
- Ritzer, G., 2007b, *Makdonaldyzacja trwa w najlepsze*, Forbes, nr 4.
- Robertson, R., 1992, *Social Theory and Global Culture*, Sage Publications, London.
- Roguska, A., 2012, *Media globalne – media lokalne. Zagadnienia z obszaru pedagogiki medialnej i edukacji regionalnej*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.
- Salazar, N.B., 2005, *Tourism and Glocalization “Local” Tour Guiding*, Annals of Tourism Research, vol. 32, no. 3, s. 628–646.
- Shamsuddoha, M., 2008, *Globalization to Glocalization: A Conceptual Analysis*, University of Chittagong, <http://ssrn.com/abstract=1321662>.
- Słodowa-Hełpa M., 2014, *Partnerstwo jako recepta na sukces wspólnot lokalnych w wykorzystaniu atutów glocalizacji – nowe możliwości w kleszczach starych barrier, nie tylko biurokracji*, w: Kołomycew, A., Kotarba, B. (red.), *Partnerstwa w sferze publicznej*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Słodowa-Hełpa, M., 2013a, *Rozwój zintegrowany – warunki, wymiary, wyzwania*, CeDeWu, Warszawa.
- Słodowa-Hełpa, M., 2013b, *Wyzwania stojące przed polskim samorządem lokalnym w perspektywie 2014–2020*, Studia Oeconomica Posnaniensia, vol. 1, no. 6(255), s. 32–57.
- Torrès, O., 2004, *Lokalna globalizacja czy globalna lokalizacja. Rozważania na temat glocalizacji*, w: Jewtuchowicz, A. (red.), *Wiedza, innowacyjność, przedsiębiorczość a rozwój regionów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

- Torrès, O., 2012, *Lokalna globalizacja czy globalna lokalizacja: Rozważania na temat glokalizacji*, Acta Universitatis Lodziensis, Folia Oeconomica, *Terytorialny wymiar procesów innowacji i przedsiębiorczości: studia polsko-francuskie*, nr 275.
- Więckiewicz-Archacka M., 2014, *Glokalizacja a media oddolne: lokalne społeczności w globalnej sieci*, Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego, nr 28 s. 31.